

ШЫН

Өртээ 3 көпөөк

Часкы ажилдарны дүрген, шынарлыг доозар

2. Арагазашкингизга "Болган алкоголизмге удур демисел" чарулар комиссиясына аямалсын дугайы.

3. Сонгукуларынч чыгыларынын калчазар куустеттин туларынын дугайы.

4. Селевчинин куусукумун

2. Арагазашкингизга "Болган алкоголизмге удур демисел чыруулар комиссиясына аймаксыз дугайы.

АЖЫЛДЫ ЭДЕ ТУРГУЗУП

Партийжи принципалдыг чоруктуң болгаш чангыс эпитет, негеделиг чоруктуң болгаш, болгашык шындыг, четпестерин болгаш чадир кылдырмаа чүүлдерин ажал-биле илеретириниң байдалдарына эрткин партияның XXVII съездининиң төөгүдүг тодаргай шиптирлерин бистерин кижин бурзунуң коммунистериниң, даа, партия кескигүч эстерининиң даа хей-адым кедүрүп, чаа-чаа чедириниңже сокур кинирген.

Ажал-херекти чогадыкчы стилида чер бурзунг бадир-каарына харысалгалыг роль партия эге организацияларынча онаажыр деп съездинин Революцияда айткан, Ынчангаш бистин В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинаттың асбест рудиникин партия эге организацияларын ажал-херектеринин болгаш ооң мурунуа туруп турар сорулгаларын дугайында мааза чутааласкадым.

Бистин партия организация-выстың ажал-херектеринин кол утанышкыны коллективтин бүгү күжүн даг массазын сөөртүрүп талазы-биле күрүс планарының күсүлде-лине мобилизация болур. Он бирин беш чылдын түн-нелерин-биле коллектив боду, нун онаалдарын күсүлде-лине шыдаан. Моон мурунда чылдарда дег болза, ону кан-дыг-бир «чоптуг» чылдаган-нар-биле тайылбырлап каап болур турган. Ам ылым эвес. Съезд мурунун социалист

гарыжының хей-адым, съездин ажалының үзүмүн бедик кедүрүшкүчү, эң сөөлүдө, съездин шиптирлерин ажал-га биези дег хамаарылган чок кылган.

Коммунистер Б. А. Ершов, К. Ч. Ооржак, Х. Д. Балчир-оол, И. А. Устинов дээн иш-чаа муруна ажалыңнар-ның үлгүлери ажалының, нинти-биле бүгү ажал-ды-чарының даанга херэгне хамаарылганын ескерилгени-ниң ачыында бо беш чылдын бирги кварталын оналда-ларын чедиринин күсүлде-лине, эрткин чылдын бо үзүмге деңгээрге, 88 муң тонна хей даг массазын сөөртүргөн. Бир эвес өрүмүзүр улашкот ту-рушкунуң чок, дең-деңки ажалдаа болза, көргүзүл-гөр оон-даа бедик бооп болур тур-ган. Ынчангаш рудиникти партия организациязын, уду-рулганы өрүмүзүшкүн ажал-ды-чарының жоюлуп турарының чылдагаларын тодаралдым, азын дэшинг хемчеглерин ап келген. Партия организация-зын хурдаларына онаал-дарын күсүлде-лине турар коммунистерин, харысалга-лыг инженер-техниктиг ажал-ды-чарының динчары чаңыл болган.

Рудиникти база бир улут неэзе — экскаватор үчүстөгү. Чылдын эезинде өөр 9 бол-ган II дугаар экскаватор-ның бригадалары күш-ажылды организастарының дешчиле-лиг хевир — бригада керээ-зи бугаар ажалды турар.

Экскаватор башкарыкчылары-ның бүгү бригадалары шуп-тузун бригада керээзиниң шил-чилер дугайында нинти бүдү-руге хуралын эрттириниссе-даа, кандаг-даа тодаргай шиптир хулэп алдырмаан. Ажалыңнарның хей кезин бир эвес таарымчалыг байдал-дар тургустунар болза, чаа арга-биле ажалдаа болурун илереткен. Ол айткырын партияның хуралына ханы өөренип көргөш, ажал партия хуралына чутаалажып көөрү-биле идиң үндүргөн. Ооң түн-нелинде бригадаларың хей кезин бригада керээзин буга-гаар ажалдаа эгелзэн. Ол ажалды түннелин үндүргөн элек болза-даа, ам безин кол-лективтиг харысалга кижин бурзунуң бодунга негеделин улаштырган дээрин эскерип болур. Бригада керээзиниң шиптирлерин ооң-биле доозулбаан дээрин кончт эки билеп тур-рар бис, ажалга эле тургус-тувунуң үзүмдө үнүп кээр айткырын шиптирлериниң партия организациязын ка-жан-даа белең.

Бирги кварталда бүдүрүл-гөргүзүлгөң талазы-биле бурунгаар бичин базымн-кылыска-даа, күш-ажыл-дың сагыла-чурун урээр чоруктар көвүдзэн. Бо үеңиң дүргүзүлгө ажал шагы үскер-нерин, ээриптер сергидер черге хонганарың саны өск-кен. Чурум үрүшкүннүн хей кезин электралаанга (кол энергетик В. А. Репринцев) трактор парымгы (начальни-

ги партбиро кезигүү В. С. Стручков) онаажыр турар. Партбироңуң сөөлү хуралын-га электралаангың бүгү ком-мунистер-биле шиптир чү-гааны чоруктан. Коллективтиг күш-ажылды сагыла-чурун партбиро бодунуң контролю-га алган. Ындыг ажал трактор парымгыга база чоруттунган. Рудиникти аргалаашкыга болгаш акаголизмге ууру де-мисел чоруктар талазы-биле комиссия аргага сундулду-ларга хамаарыштыр хообту бугаар тускай хемчеглерин ап турар. Ынчалза-даа бо тала-зы-биле кылыр ужураут чүд-дер ам-даа хей.

Партияның Уставында ком-мунист кижин күш-ажылды бо-гаш хей-нигитин илешкейлиг хуула үлгүлериң болурун дугайында дорту-биле айт-кан. Рудиникти партия кезигүү-нү бурзу доктаамал азы түр-лаалгаларың. Коммунистер И. А. Устинов, Г. А. Чапты-ков, К. Ч. Ооржак, Б. М. Ано-кин оларның боттарың онаашкан хей-нигити даалгала-рыг бедик харысалгалың демдегеп болур.

Съездин шиптирлерин коммунист кижин бурзуңда чаа буга-биле ажалдаарын, ажал-херектериниң шиптир-лиг ескерилгенин боттады-ларын негеп турар. Ону эки билеп турууска-даа, ам-даа эки шуудап чадап, колдуңда-ла аас-биле ажалдап турары-ны минир апар бис. Бис-тиң аравыста партияның ус-тавыг негеделерин тажыла бээрлер бар. Чокта чаа пар-тия кезигүүңдө ол чылда-гаан-биле чазылдырыкчы А. С. Буеистин үндүргөн, ам анык коммунист С. Горюхиновтун херэи партбирога көөрү-биле белеткеп турар.

Коллективте хей-нигити ком-мунистериниң ажалы ужу-барымдаалашкының байда-лында артышкан. Партия бю-розу комсомол болгаш проф-зюнал организацияларын, тус-тус даалгаларың комму-нистериниң ажалын контроль-лаарын кошкаткан. Пар-тия организациязын коллектив-те социалист харыштың анал-ла кылдында хайгара-к, чыам болган. Ол бүгү четпес-терин коммунистер сөөлү пар-тия хуралыңга сойгалап, ажалды экижидип болуруңуң оруктарын, арга-хевирлерин айтты турганнар. Партия ажал-дың үндөң ескерилгени чор-рудар деп съездиниң негедел-эи-даа ылым. Ону амыды-ралга боттадырар дээн каш дакпыр күженишкениң ажалдаар апар бис.

О. ОХЕМЧИКТИН фото-лары.

О. ОХЕМЧИКТИН фото-лары.

ДЭЭШТИГ БОЛУР

Шынаа көдөз Советиниң де-виксээрине коллективтең ажал-херектерин партияның XXVII съездиниң шиптир-лерин ажалдаа ботта-лар дээн шуудуру ажалдап турар. Ажалдын кайы-даа үчүстөгү чедириниң үер дөзү-кижи, кижин фактору болур деп чү-вени мында ханы меде-реп билеп турар. Ынча-гаш кижилер-биле ажал-ды-чары күш-ажылды кичээлге күштелген. Малчы-нарга практиктиг дүзү чедер, тургустунуп келгич айткыры ол-ла черинге өөренип көрүп, ажал шиптирлер сорула-биле партком болгаш көдөз Со-веттин күсүмү, кижин бол-гаш мал эчилери, күлүгөр, салгы ажалдакчылар үнүш-күннүн планда көрдүгөч-биле организастап турар. Адым, Устуу Балыктың ы-дым үнүшкүнү чоокта каа организастаан. Партияның XXVII съездининиң материал-дарын олар көдөз шиптир-лериниң башына, совхозтун социал болгаш экономиктиг хөгжүлгөңдү дугайын чута-лап бергенин. Удуртукчулар чоң мурунга ажалын оң-чөдүн берген. Малчыларга үнүшкүнүгү садымн орган-

Устунде чутаалааным кыл-дын турар ол ажалдап, көдө-зүн шиптирлерин ажал-амыдыралың байдалын өөр-енип көрүң, четпестерин аналдыгың, арга-хевирлерин дүлөп, тыгарын аналгың бол-уу турарын демдегээр чү-гүдү.

Уран чүүл көрүлдөң «Пар-тия — бистин баштыңчысы» деп кыйгыгың ала-биле эр-ткен. Ажал коллективтер тус-туста кырыж, уран, та-лаангың көргөскөн. Консо-лидир кижин күсүлде-лине кижиниң улаштырган. Ынча-гаш көрүлгө солун эркен. Көрү-лгө кирең коллективтериниң кооперте тургустунуп музыка школа-зын башкалар коллектив-тиг каа калып, арга-сүмөн бер-ген. Деминг, харысалгалыг бо-лурга, кандаг-даа ажалды түннели багыт эвес болур бол-гаш.

Малчын колдн бурзунуң радиоприемниктер бар. Ажал таарымчалыг чутаалап каар чүве — батереклар, чедирин турар. Кызыл районунуң баш-таар чери ону өөренип көр-боза эки. Оон-биле кады Кунгуртут сурунун чуртта-ларын радио дамчыдылгын доктаамал динчарын турар.

Б. ХОМУШКУ.

КАЙЫЗЫДАА МАКТАЛДЫГ

Светлана болгаш Ашак-оол Сарыгларлар 1965 чылда өр-бүлө туруп, кула-дойну эрттиргенер. Төрелери, эш-өөр-оларга ажал-нык чедириниң, аас-кежиң, хей ажал-тодуг болурун күлөп, чылгыч сестерин сеткилениң ханызында чутаалап турганнар. Ол күзүшкүннүр хилс барбаан.

Чылдар билдиртөөн шуужуп эртип, ажал-нык чедириниң чоруп, өр-бүлөгө чаштар чылдан чыгыч нежеңип, аас-ке-житки, өөрүшкүн шаңаап турган.

Өт-бүлениң херэгжөөн ээзи Светлана Сангысва баштайгы чылдарда Сүт-Хал сүт-бараан фермазынга сазычыл, мактадып турган. Уругларын, оолдарын школага өөредир-биле суурга чурттап берген, «Сайзана» уруглар садныга нянап ажалдап берген. Коммунист не бо хунгерге чедир мыда ас сеткилде ажалдап, амыдыралың болгаш күш-ажылды байлак дүргүлгөң аныктарга күзүлгөң-биле дамчыдып берип чорур. Хоочу ажалын Светлана Са-рыглар он уругун боажып, кижиниң өстүргөн. Мадыр не сандык болгаш бодунуң уругларын күш-ажылга, төлөп-тиг ажал-чыг кижилер дээн бүгү-ле хемчеглерин ап турар.

Оон өөңүн ээзи Ашак-оол Дикит-оолович «Шекс» совхозтун мурунчы чолачыларын бирээң. Чээрби ий чыл дүргүзүлгө ирак-улак колларын малчыларга сүт ке-дирип, Кызыл-Мажалтык сүт заводчуке сүт сөөртүп, чы-мыштыг ажалдап турар.

Сарыгларларын кыстар болгаш оолдары ала-мезин дэеп салган. Ажалга кезең, төлөп-тиг ажал-чыг. Ууру уруу салгы техникуму дооскаш, Сүт-Хал районда ажалдап бер-ген. Ала Кызылдың медицина училищенин сүргүлү. Огу Андрей суурда почтачы. Оон өскелери школага эки өөренип туралар.

СЭКП-ның XXVII съездинин шиптирлеринде хей уруг-дуг өр-бүлөгө күрүс дуудың чедирин көвүдзөң, келер үениң салгычтарын өөредиле, кижизилгениң экижидер дээн бүгү-ле таарымчалыг байдалдарын тургуза-рын айткан. Орта харым кылдыр он ийги беш чылдын планын оналдарын күсүлгөң дээн улам эки ажалдаарын Светлана Сангысва биле Ашак-оол Дикит-оолович хулэ-нип, уругларын өөредиле, кижизилгениң экижидериче кичээлгени салып туралар.

Хандырылгаңар кандыгыл? ЧУКТЕНГЕШ... БАЗЫПТАР

Бистин район колдуңда-ла мал ажалды. Ол кичаар де-виксээрде ирак-улак черлерде Мунчиректе, Чечеткиге, Тагала болгаш Ийде хей-жү бригадаларын ишчилер, Адым, Устуу Ишчилерде, Ак-та өшкү колданырын мал-чылар, сарыкчылар, чы-гычлар дээн кичириң чок дээр! Малчыларын ажал-ны кончт чымыштып, хей чогу кыма-даа билдиргич. Ынчангаш оларын ажалдап, салгы хандырылганың улу-гичээлгич салыры чугула. Ке-жире ап чоруттуңа эпит кылдыр кылдыңган эр-төк-сел, сезон айы-биле келер ажалын иди-хеп дээн чү-турбазы? Бо айткыры ажал-ды хандырылга албан черле-рин дорт хамаарып болгай. Сүт-Хал районун амыдырал хандырылга бүдүрүлгө эрге-лени коллективни малчылар-ның амыдырал хандырылганы

хеп, дэвиниң чик чүүлдер мынды-ла ийиңа хары. Стол, сандык, аптара дээн чикетик бараанарын канчаар? Буга-дуга эргелениң уу-ру-тузунга айткыры турга-га, «техника урелес боор бе, мынаар ажалдаар апар си-лер дээн хөөңүгү харым бээр-инге өйкөжип турар.

Коллектив чогум кайы үеге чедир транспорт чок ажалдап келерил? Байдал мындыг тур-ла, малчыларын хандырыл-ганын экижидип болур бе? Ажалдыг улашкот бурзуңда чаа буга-биле ажалдаар дээн чаа тургустунушкун чооп турар бо үед, мынаар ажал-даарга, таарымшал болуру чү-гаажок. Коллектив бурзуң шуудуңуп, ажалын эде көрүп турар болгай. Бо айткыры коллектив, кижин бурзуңга ха-маарып болганда, бүдүрүлгө эргелени база эде тургустуңар ужурут.

Б. САРЫГЛАР.

ЧАА ТЕХНИКАНЫ-КӨДЭЭГЕ

ДОНДА-РОСТОВ. Кубанын, Ставро-польсин, Ростов областн механизаторла-рынга «Ростсельмаш» завод «Дон» хези-рин чүс комбайн бурзун үндүргөн. Ол ажал-ды перспективтиг машина.

Көдөз ажал-дыга «Дон-1500» комбай-нарм ажалдаар тарга ажал машиналар-ның санын ээзи кымыр болгаш нинти-эл-биле чуртка 400 муң хире механизато-рларын хостаар арганы бээр, тарзын хей миллион тонна чедирлерин ажалдаар арганы бээр деп, СЭКП ТК-ның СЭКП-ның XXVII съездинин Политиктиг на-гексизде демдегелзэн.

Бо чылды ол заводтун ажалчыларын ам-даа ийи муң ылым машиналарын, ке-дир чылды 27 муңуна, а ийи чыл болгаш 70 муң ажал машиналарын бурзун үн-дүрүн пландап турар.

«Ростсельмаш» заводтун конструкторлар бирозунда «Дон» комбайнын бурдириниң технологиянын сайзыраңгайжыр талазы-биле ажал дүргөң-биле чоруп турар. Ол ажалды чингине конструктор И. К. Месе-ряков удурутуп турар.

ЧУРУКТА: (солгай талазында оң талазынче) ГТКБ-ның кылдыс эргелекчи Б. И. Смирнов, шиптедир болгаш шипте-дир талазы-биле ГТКБ-ның навалы-гын ораакчы В. А. Шурин, «Дон» комбайнларын чингине конструктор И. К. Месеряков, тарга бастырар ма-шиналарын кылдыс эргелекчи Е. М. Яшен-ко олар.

Е. НЕДЕРНИНГ фотоу. СЭТА-ның фотохрониказы.

СОҢГУЛДАЛАР БОЛУР

1966 чылдын июнь 15-те, воскресеньде, Кызыл хоорайн Пролетар № 8, Муруу таламы № 31, Барыш-Хемикте, Ак-Дову-рактын Чоңо таламы № 41, Чоң-Хемик-тин Чыраа-Бажы № 60, Өөрүңүң Сагы № 87 соңгулда округтарыга Тыва АССР-иниң Дүдүн Советиниң соңгулдар эр-ти-

рер дугайында Чардыкты Тыва АССР-иниң Дүдүн Советиниң Президиуму хулэп ала-га.

Устунде айткырың округтарга үген депутаттарын орунга соңгулдалар бо-лур.

ЧАШТАР ДЭЭШ САГЫШ САЛЫШКЫН

СВОБОДНЫЙ. (Амур об-ласть). (СЭТА-ның көрр. А. Кривченко). Гранкинерин ажалын өр-бүлгөңнүн өөрүш-күзү бүгү хоорайга улут бо-лушкун апарган. Ында вагон септээр заводтун транспорт пегиниң чолачыны Александр биле оон өөңүн ээзи Светла-намың өр-бүлгөң хары уду-гуш уругула болган. Анык адала оон кады ажалдап тур-рар эштери байыр чедирин турда, божукдуга бажыңыга оон кадалың болгаш уругла-рын сагыш човаашкын, биле ажал-тежөөл эгелзэн. Уш уругту хулэп ап деп чүве бе-

ден эвес херек. Ол дээн бисте иден кым-даа хезиң, ажал-тегерик негээр сагыш чок бол-гай, Харын-даа үш ийи боз, жааны дээн Гранкинерин өр-бүлгөңнүн төлээр күрүс дуудалыңың документын тургустун берген. Аас-кежитке не хун берген, дык хейүлгө мырыңтай танымаң кижилер-ден, байыр чедирин окту-каларын ап турган (үш ийи төртүттүң дугайында түс черинг солунга бижээң).

Оон Анызын, Лезанын болгаш Наташаның дуга, ймыда хоорай эр-тегиргазы-ның дээн чалаларында бо-

лап турар дугайын Светлана эмчиге чылда болаан-даа. Гранкинерге хосталы берген ийи өрүлгөң квартираны ам дээрзениң, а чыл төңүзүлгө заводтун чаа бажыңыга үш өрүлгөң квартираны бээрин алаш шиптирлзэн.

Божудуга бажыңың Светланаңын үндүр бижиде-лерин чедир Александрның эш-тери өрүлгөңнүн септеп, чаар-тып кымырыга дуулашкан.

Анык илерге чингелде-лерин киргениң ачылыңа бистин коллективте декреттиг шөлүлгөңнүн саны сөөгү үеде көсүзү-биле көвүдзэн — деп,

ХӨЙ УРУГЛАРЛЫГ ИЕ ААЛЫНГА БОЛГАШ АЖЫЛЫНГА

Азербайжан ССР-иниң Саатлы районунда дорт бо-гаш оон хей уругларын өр-бүлгөңнүн дык хей, оон-биле кады ажалдап турар херэгжөөн дээн турган.

— Ындыг байдалда кижин кайгаар чүве чок ишкан: хей уругту неге ажалдаар бер-ге — деп, Азербайжан КП-ниң Саатлы райкомунун бирги секретары Алимас Гаджиева чутаалады. — Ынчалза-даа бистин районга чоруткан со-циологтун шипчиле ол чылда-гаан кол эвес дээрин көргүс, кен дивес силер бе.

Район колдуңда көдөз ажал-дыңгы, ажалын күжү чедирин, специалистер эвез. Ажалдаарын турар хей уруг-дуг мелеу аразында дээн бо-лгаш тускай ортук эртемниң, дөр хей. Райкомун бирги секретарына соңгуланым соода дорт чыл иштинге ол херэгжөөн чүлгө аалыңа, өөңе ажалдаар эвес, а ра-йонун ажал-агыл болгаш кылтура амыдыралыңа бо-лдуң-ла шаа-биле кириниң

бистин бо чутаалажып тура-рымсы айткырың база.

— Чүдө илелерин? — Хей уругту илериниң нинтигн бүдүрүлгөңнүн кир-жиринге шалтыңап турар кол-кол чылааганын тола-дарын социологтардан ая-ледим. Херэгжөөн уруглары-ны хей деп колдуңда чылда-гаанналар. Уруглар сал-тарылда болгаш илелеринде оруннар четтесип, бажыңа кылдыр ажалдаар таарымча-лыг байдалар тургустунма-ны хей уругуңдаа кол ала-лаган болган. Чикжү, мындыг бир санал солун болду чүлгө хей уругларын илер кирген бригадалар тургузар. Оларын долу эвес ажал күнүң кыл-дыр организастарын айт деп. Оон анык өр-бүлгө керээ-зин дугайында саналдар кир-ди: кыгыс улут өр-бүлгө тускай шөлгө дүжүт өстүрер азы мал фермазын колга алар, «Херэ-жөөн адирлар» болур сазылан

болгаш хандырылгадан эр ки-жилерин кызып үндүр херек деп чөптүг чутаалап турган-нар.

Ындыг сорулгаларын күс-сөдирине районун уругулазы сөөлү чылдарда улут кичээл-геин улаштырган.

— Ол ажалдыгын түнел, дериниң дугайын ам чутаалап болур бе?

Азербайжанның хемчээ-ли-биле бистин районда хей уругларын илер биеңи ыш, каш хей деп, демографтар са-намышаа, мычылда-ла херэ-жөөн калдар талазы-биле Савтлыда байдал эки талазын-че өскөрүлгө. Ол экономик-ниң өздөңгө хей салдар-лыг илерге, өр-бүлгөңнүн материалдыг каагы чорун бе-диринге дүңгөңү болган.

— Моон түннелинде неге, ррэгжөөннүн кылды ажалы калып эрттир көвүдөй бербоз бе?

Азербайжанның хемчээ-ли-биле бистин районда хей уругларын илер биеңи ыш, каш хей деп, демографтар са-намышаа, мычылда-ла херэ-жөөн калдар талазы-биле Савтлыда байдал эки талазын-че өскөрүлгө. Ол экономик-ниң өздөңгө хей салдар-лыг илерге, өр-бүлгөңнүн материалдыг каагы чорун бе-диринге дүңгөңү болган.

— Моон түннелинде неге, ррэгжөөннүн кылды ажалы калып эрттир көвүдөй бербоз бе?

Амыдыралчы

тема

— Өт-бүлө хулээлгелерин өр-бүлгөңнүн эр болгаш херэ-жөөн ээлериниң аразына, бүгү нежигеринге чөптүг дуула-п тураларда ылым айткыры тургустунмай турар. Уруглар албан черлерин ам калбаа-биле ажалдап турар апарган чугула дуулашкын болган.

— Районун партияны удуруткунуң өр-бүлгөңнүн хулээлгелерин канчаар дуула-ган ирги?

— Бистин хемчээлгис-биле алырга, мези өр-бүлгөң хей уругларын деп санаттынмас-даа болза, анал чок — үш кымыг база оолду нег. Та-рылта азы ажалда үеңде бажыңдан сыгыр лаң бажы-ла үтүш, орай дүңе көр ме. Ынчалза-даа өр огу өшөс, школа бажыңы ашааным ба-ла уругларынның азым ол.

Валерий ГИГОРБЕК, ПМА-ның көрр.

